

PROBLEMES DE LA REVOLUCIÓ ITALIANA¹

Lev Trotski

14 de maig de 1930

versió catalana feta per Alejo Martínez – alejomp@lycos.es - des de: “Problemas de la revolución italiana”, en, *Escritos*, Tomo I 1929-30, volumen 4, Editorial Pluma, Bogotá, 1977, pp. 901-912.

Estimats camarades:

Rebí la seua lletra del 5 de maig. Els agraiisc molt aquest estudi del comunisme italià en general i dels seus distints corrents interns en particular. Era molt necessari i em vingué molt bé. Seria lamentable que el treball quedés en una simple lletra. Amb alguns canvis, o resumint-ho un poc, ben podria trobar un lloc en les pàgines de *La Lutte de Classes*.

Si no tenen cap objecció, començaré plantejant una conclusió política general: considere que la nostra col·laboració mútua és, a partir d'ara, perfectament factible i fins i tot molt desitjable. Cap de nosaltres es val ni pot valdre's de fórmules polítiques preestablertes, vàlides per a totes les eventualitats de la vida. Però crec que el *mètode* amb què vostès encaren la determinació de les fórmules polítiques necessàries és encertat.

Sol·liciten vostès la meua opinió respecte de tot un seguit de greus problemes polítics. Però abans d'intentar una resposta, he de formular una reserva molt important. Mai coneguí de prop la vida política italiana, perquè romanguí molt poc de temps a Itàlia, llegisc força malament l'italià i, mentre complia tasques en la Internacional Comunista, no tinguí ocasió d'aprofundir el meu estudi de la realitat italiana.

Vostès bé que ho saben. Si no, per què haurien de prendre's el treball d'elaborar un document tan detallat per a posar-me al dia sobre els problemes pendents?

De tot l'anterior sorgeix que les meues respostes, en la majoria dels casos, revesteixen un caràcter purament *hipotètic*. De cap manera puc considerar que les reflexions que segueixen són definitives. És força possible i àdhuc probable que, en examinar tal o qual qüestió, perda de vista importantíssimes circumstàncies concretes de temps i lloc. Per això quede a l'espera de les seues

objeccions, rectificacions i informació complementària. En la mesura en què, com espere, coincidim en el mètode, aquesta serà la millor manera d'arribar a una solució justa.

1.- Vostès em recorden que una vegada critiqué la consigna d'“assemblea republicana basada en comitès obrers i camperols” que abans aixecava el Partit Comunista Italià. Diuen que aquesta consigna tenia un valor purament circumstancial i que en l'actualitat l'ha abandonat. No obstant, voldria dir-los per què considere que es tracta d'una consigna política errònia o, almenys, ambigua. L'“assemblea republicana” és, òbviament, una institució de l'estat burgès. Què són, en canvi, els “comitès obrers i camperols”? És obvi que són una mena de parents dels soviets obrers i camperols. Si és així, cal dir-ho. Perquè les organitzacions de classe dels obrers i camperols pobres, ja s'anomenen soviets o ja comitès, sempre constitueixen organitzacions de lluita contra l'estat burgès, després esdevenen òrgans de la insurrecció i, finalment, després del triomf, es transformen en organitzacions de la dictadura proletària. Sent així, ¿com és possible que una assemblea republicana (organització suprema de l'estat burgès) es “base” en organitzacions de l'estat proletari?

Voldria recordar-los que en 1917, abans d'Octubre, Zinoviev i Kamenev, en oposar-se a la insurrecció, es pronunciaren a favor d'esperar que es reunís l'Assemblea Constituent per a crear un “estat combinat” per mitjà de la fusió de l'Assemblea Constituent i els soviets d'obers i camperols. En 1919 fórem testimonis de la proposta de Hilferding d'inscriure els soviets en la Constitució de Weimar. Hilferding, igual que Zinoviev i Kamenev, anomenà açò l'“estat combinat”. Com a petit burgès de nou tipus volia, en el mateix moment en què es produïa un abrupte viratge de la història, “combinar” un tercer tipus d'estat mitjançant el casament de la dictadura proletària amb la dictadura de la burgesia sota el signe de la constitució.

La consigna italiana assenyalada més dalt em sembla una variant d'aquesta tendència petitburgesa. Llevat que jo l'haja interpretat malament. Però en aqueix cas té l'indiscutible defecte de prestar-se a perillosos malentesos. Aprofite l'ocasió per a rectificar un error vertaderament imperdonable que cometeren els epígons en 1924: havien descobert un paràgraf en què Lenin afirmava que podríem veure'ns obligats a casar els soviets amb l'Assemblea Constituent. En els meus escrits es pot trobar una citació semblant. Però, de què es tractava, exactament? Plantejàvem el problema d'una insurrecció que traspassaria el poder al proletariat a través dels soviets. Quan se'ns preguntà què faríem, en aquest cas, amb l'Assemblea Constituent, responguérem: “Veurem; tal vegada la combinem amb els soviets”. Per a nosaltres això significava una Assemblea Constituent reunida sota un règim soviètic, en la que els soviets foren majoria. I com no succeí, els soviets liquidaren l'Assemblea Constituent.

Amb altres paraules: es tractava de dilucidar la possibilitat de transformar l'Assemblea Constituent i els soviets en organitzacions d'una mateixa classe, mai de "combinar" una Assemblea Constituent burgesa amb els soviets proletaris. En un cas (amb Lenin) es tractava de la formació d'un estat proletari, de la seua estructura i la seua tècnica. En l'altre (Zinoviev, Kamenev, Hilferding) es tractava de la combinació constitucional de dos estats corresponents a classes enemigues en vistes de desviar una insurrecció proletària que hauria pres el poder.

2.- El problema que acabem d'analitzar (assemblea republicana), està íntimament lligat a un altre que vostès analitzen en la lletra, a saber: ¿quin serà el caràcter social de la revolució antifeixista? Vostès descarten la possibilitat d'una revolució burgesa a Itàlia. Tenen absoluta raó. La història no pot tornar arrere un bon nombre de pàgines, cada una de les quals representa un lustre. El Comitè Central del Partit Comunista Italià tractà una vegada d'evadir el problema proclamant que la revolució no seria burgesa ni proletària sinó "popular". No és més que una repetició del que deien els populistes [*narodniki*] russos de principis de segle en preguntar-los quin seria el caràcter de la revolució antitsarista. I és la mateixa resposta que dóna la Internacional Comunista per a Xina i l'Índia. Es tracta simplement d'una variant pseudorevolucionària de la teoria socialdemòcrata d'Otto Bauer i Cia., que sosté que l'estat pot elevar-se per damunt de les classes, no ser burgès ni proletari. Aquesta teoria és tan perniciosa per al proletariat com per a la revolució. En Xina transformà el proletariat en carn de canó de la contrarevolució.

Tota gran revolució és *popular* en el sentit que arrossega tot el poble. Tant la Gran Revolució Francesa com la Revolució d'Octubre foren netament populars. No obstant, la primera fou burgesa perquè instituï la propietat individual, mentre que la segona fou proletària perquè abolí la propietat individual. Només uns pocs revolucionaris petitburgesos irremeiablement endarrerits poden seguir somiant amb una revolució que no siga burgesa ni proletària sinó "popular" (val a dir, petitburgesa).

Ara bé, en l'època imperialista, la petita burgesia és incapaç no sols de dirigir una revolució sinó fins i tot d'exercir-hi un paper independent. De manera que la fórmula de "dictadura democràtica del proletariat i el camperolat" constitueix una cortina per a la concepció petitburgesa de la revolució *transicional* i l'estat *transicional*, és a dir una revolució i un estat que no poden tenir cabuda a Itàlia, ni tan sols a l'Índia endarrerida. Un revolucionari que no tinga una posició clara i inequívoca respecte de la qüestió de la dictadura democràtica del proletariat i el camperolat està condemnat a caure en un error rere altre. Quant a la revolució antifeixista, la qüestió italiana està més que mai lligada íntimament als problemes fonamentals del comunisme mundial, val dir a l'anomenada teoria de

la revolució permanent.

3.- A partir de tot l'anterior sorgeix el problema del període "transicional" a Itàlia. En primeríssim lloc, cal respondre clarament: transició de què a què? Un període de transició de la revolució burgesa (o "popular") a la revolució proletària, és una cosa. Un període de transició de la dictadura feixista a la dictadura proletària, és una altra cosa. Si es contempla la primera concepció, es planteja en primer terme la qüestió de la revolució burgesa, i només es tracta de determinar el paper del proletariat en ella. Només després quedarà plantejada la qüestió del període transicional cap a la revolució proletària. Si es contempla la segona concepció, aleshores es planteja el problema d'una sèrie de batalles, convulsions, situacions canviants, viratges abruptes, que en el seu conjunt constitueixen les distintes etapes de la revolució proletària. Pot haver-hi moltes etapes. Però en cap cas poden implicar la revolució burgesa o aqueix misteriós híbrid, la "revolució popular."

¿Significa açò que Itàlia no pot esdevenir de nou, durant un temps, en un estat parlamentari o una "república democràtica"? Considere (i crec que en açò coincidim plenament) que aqueixa eventualitat no està exclosa. Però no serà el fruit d'una revolució burgesa sinó l'avortament d'una revolució proletària insuficientment madura i prematura. Si esclata una profunda crisi revolucionària i es donen batalles de masses en el curs de les quals l'avantguarda proletària no es faça amb el poder, possiblement la burgesia restaure el seu domini sobre bases "democràtiques". ¿Pot dir-se, per exemple, que la actual república alemanya és una conquesta de la revolució burgesa? Seria absurd afirmar-ho. El que passà en Alemanya en 1918-1919 fou una revolució proletària, enganyada, traïda i aixafada per la manca de direcció. Però, no obstant això, la contrarevolució burgesa es veié obligada a adaptar-se a les circumstàncies provocades per aquesta derrota de la revolució proletària a prendre la forma d'una república parlamentària "democràtica". ¿Es pot excloure la mateixa variant (o una semblant) a Itàlia? No, no se la pot excloure. El feixisme arribà al poder perquè la revolució proletària de 1920 no arribà fins a la fi. Només una nova revolució proletària pot derrocar el feixisme. Si aquesta vegada tampoc està destinada a triomfar (per la debilitat del Partit Comunista, les maniobres i traïcions dels socialdemòcrates, francmaçons, catòlics), l'estat "transicional" que la burgesia es veurà obligada a edificar sobre les ruïnes de la seua forma feixista de govern no podrà ser una altra cosa que un estat parlamentari i democràtic.

Quin és l'objectiu a llarg termini de Concentració Antifeixista? Aquesta preveu la caiguda de l'estat feixista davant d'una insurrecció del proletariat i les masses oprimides en general i es prepara per a frenar aquesta mobilització, per a paralitzar-la i desviar-la *perquè el triomf de la contrarevolució renovada*

aparega com una pretesa victòria de la revolució democràticoburguesa. Si es perd de vista un sol instant aquesta dialèctica de les forces socials vives, es corre el risc d'embrollar-se irremeiablement i desviar-se del camí recte. Crec que entre nosaltres no ha d'existir el menor malentès respecte d'això.

4.- ¿Significa açò que els comunistes rebutgem de pla totes les consignes democràtiques, totes les consignes transicionals o preparatòries, i aixequem únicament la de *dictadura proletària*? Seria fer gala d'un sectarisme estèril, doctrinari. En cap moment acceptem que siga prou amb un sol salt revolucionari per a cobrir la distància que separa el regim feixista de la dictadura proletària. Nosaltres no neguem el període de transició i les consignes transicionals, incloent-hi les democràtiques. Però és precisament amb l'ajuda d'aquestes consignes transicionals, que sempre constitueixen el punt de partida del camí vers la dictadura proletària, que l'avantguarda comunista haurà de guanyar al conjunt de la classe obrera i que aquesta haurà d'unificar al seu voltant totes les masses oprimides de la nació. I ni tan sols excloc la possibilitat d'una assemblea constituent que, en certes circumstàncies, podria ser imposada per la marxa dels esdeveniments o, més precisament, pel procés del despertar revolucionari de les masses oprimides. És cert que en una perspectiva històrica de molts anys el destí d'Itàlia es redueix a la següent alternativa: *feixisme o comunisme*. Però afirmar que aquesta alternativa ha penetrat en la consciència de les masses oprimides de la nació és caure en la il·lusió que ja està resolta la colossal tasca que se li planteja en tota la seua magnitud al dèbil Partit Comunista. Si, per exemple, esclata ja una crisi revolucionària en els pròxims mesos (provocada per la crisi econòmica d'una banda, i per la influència revolucionària provinent d'Espanya per l'altra), és segur que les masses treballadores, tant obreres com camperoles, uniran a les seues reivindicacions econòmiques les consignes democràtiques (com ara la de llibertat de reunió, de premsa, d'organització sindical, de representació democràtica en el parlament i els ajuntaments). Significa açò que el Partit Comunista ha de rebutjar aquestes reivindicacions? Ben al contrari. Haurà de combatre per elles amb la major audàcia i resolució, perquè no es pot *imposar* una dictadura proletària sobre les masses populars. Només se la pot realitzar lluitant (lluitant fins a la fi) per totes les consignes transicionals, les reivindicacions i les necessitats de les masses i al capdavant de les masses.

Cal recordar ací que el bolxevisme no arribà al poder enarborant la consigna abstracta de dictadura del proletariat. Combatérem per l'assemblea constituent de manera molt més audaç que la resta de partits. Diguérem als camperols: "Exigeixen una distribució igualitària de la terra? El nostre programa agrari és molt més complet. Però només nosaltres, i ningú més, els ajudarem a accedir a la utilització igualitària de la terra. Per a això, han de recolzar els obrers." Respecte a la guerra, diguérem a les masses populars: "La nostra tasca, com a

comunistes, és fer la guerra a tots els opressors. Però vostès no estan disposades a anar tan lluny. Volen escapar de la guerra imperialista. Només els bolxevics les ajudaran a aconseguir-ho.” Ací no em referisc al problema de quines ha de ser exactament les consignes centrals per al període de transició a Itàlia ara mateix, l’any 1930. Per a esbossar-les i fer les rectificacions necessàries precisament i oportuna, es requereix un coneixement de la vida interna d’Itàlia i un contacte amb les seues masses treballadores, que superen les meues possibilitats. Perquè a més de comptar amb un mètode correcte, és necessari *escoltar* les masses. Jo només vull indicar en termes generals quin és el lloc que ocupen les consignes transicionals en la lluita del comunisme contra el feixisme i contra la societat burgesa en general.

5.- No obstant, al mateix temps que aixequem tal o qual consigna democràtica, hem de combatre implacablement la xerrameca democràtica en totes les seues formes. La “república democràtica obrera”, consigna de la socialdemocràcia italiana, és un exemple d’aqueixa xerrameca mesquina. La república obrera no pot ser sinó un estat classista proletari. La república democràtica no és sinó una màscara de l’estat burgès. La combinació d’ambdós no és sinó una il·lusió petit burgesa de la base socialdemòcrata (obrers, camperols) i una mentida descarada de la direcció socialdemòcrata (Turati, Modigliani i la resta d’individus d’aqueixa mena). Permeten-me repetir de passada que m’oposí i m’opose a la consigna d’“assemblea republicana basada en els comitès d’obrers i camperols” precisament perquè aquesta fórmula s’assembla a la consigna socialdemòcrata de “república democràtica obrera” i, en conseqüència, pot dificultar enormement la lluita contra la socialdemocràcia.

6.- L’afirmació de la direcció oficial [del Partit Comunista] que la socialdemocràcia italiana ja no existeix políticament és una teoria per a consolar els optimistes burocràtics que només volen veure solucions acabades allí on es plantegen grans tasques. *El feixisme no liquida la socialdemocràcia; al contrari, la preserva.* Davant dels ulls de les masses, la socialdemocràcia, en part víctima del regim, no es responsable que el feixisme s’haja imposat. Així guanyen nous adeptes i s’enforteixen els antics. I arribarà un moment en què la socialdemocràcia traurà beneficis polítics de la sang de Matteotti, com feu l’antiga Roma amb la sang de Crist.

Per això no es descarta que en el període inicial de la crisi revolucionària la direcció estiga principalment a mans de la socialdemocràcia. Si la mobilització arrossega immediatament grans masses i si el Partit Comunista té una política correcta, ben pot succeir que la socialdemocràcia quede reduïda a zero en poc de temps.

Però aqueixa seria una tasca a complir, no un èxit ja assolit. És impossible

passar per alt aquest problema; cal resoldre'l.

Permeten-me recordar ací que Zinoviev, i després els Manuilski i Kuusinen, anunciaren en dues o tres ocasions que la socialdemocràcia en realitat ja no existia. En 1925, la Comintern, en la declaració al partit francès escrita per la mà irresponsable de Lozovski, decretà també que el Partit Socialista francès havia desaparegut definitivament de l'escena. L'Oposició d'Esquerra sempre es pronuncià enèrgicament en contra d'aquest judici tan mancat de serietat. Només un imbècil total o un traïdor buscaria convèncer l'avantguarda proletària de Itàlia de què la socialdemocràcia italiana ja no pot exercir el mateix paper que exercí la socialdemocràcia alemanya en la revolució de 1918.

Hom podria objectar que la socialdemocràcia no podrà trair novament el proletariat italià com ho feu en 1920. És una il·lusió i un autoengany! El proletariat fou enganyat massa vegades en la història, primer pel liberalisme i després per la socialdemocràcia.

Més important àdhuc, no podem oblidar que des de 1920 han transcorregut deu anys, i des de l'adveniment del feixisme vuit. Els xiquets que tenien deu i dotze anys en 1920-1922 i que presenciaren els actes dels feixistes són avui la nova generació d'obriers i camperols que combatrà heroicament el feixisme, però que manca d'experiència política. Els comunistes només entraran plenament en contacte amb el moviment de masses durant la revolució i, en les circumstàncies més favorables, necessitaran mesos per a desemmascarar i demolir la socialdemocràcia, que (repetisc) no fou liquidada sinó preservada pel feixisme.

Per a acabar, dues paraules sobre un important problema de fet, sobre el qual no pot haver-hi dues opinions distintes entre nosaltres. ¿Poden o deuen els militants de l'Oposició d'Esquerra renunciar deliberadament al partit? De cap manera. Excepte en rares excepcions (que foren errors), cap de nosaltres ho feu. Però no tinc una idea clara del que se li exigeix a un camarada italià per a exercir tal o qual funció en el partit en les actuals circumstàncies. No puc dir res concret respecte d'això, llevat que cap de nosaltres pot permetre que un camarada s'acomode a una posició política falsa o equívoca davant el partit o les masses per a evitar l'expulsió.

Una encaixada,

Lev Trotski

¹ La carta de Trotski s'adreçava a tres dirigents del Partit Comunista Italià: Blasco (Pietro Tesso), Feroci i Santini, els quals havien manifestat la seua solidaritat amb l'Oposició d'Esquerra i, de seguida, se'ls havia expulsat del Comitè Central del partit. Immediatament constituïren la "Nova Oposició Italiana" (per tal de

diferenciar-se de l'Oposició 'vella', el grup Prometeo dels bordiguistes), es posaren en contacte amb l'Oposició d'Esquerra Internacional i iniciaren la correspondència amb Trotski.